

Á SLÍKUM DÖGUM Á ÍSLAND EINA SÁL.

Hinn 10. janúar kom Alþingi saman. Allra augu mændu til þess. Þess biðu stór verkefni og göfuf. Um skeið horfði óvænlega. Hinn forni gjandi, sundrung og flokka-drættir, sótti fast á. Að lokum varð þó gifta Íslendinga enn sigursæl. Eftir nær fimm vikna þóf tókst hinn 12. febrúar að koma á allsherjarsættum í sjálfstæðismálinu. Og nú hóf Alþingi sjálft sig til vegs og virðingar. Það uppfyllti allar vonir og óskir þjóðarinnar. Einhuga felldi það niður sambandslagasáttmálann og setti jafnframt hinu endurreista lýðveldi ný stjórnskipunarlög, og var gildistaka hennar tilkynnt á Þingvöllum hinn 17. júní, svo sem alþjóð er kunnugt.

Allt þetta gerði hið sjálfu sér sundurþykka Alþingi Íslendinga einhuga og einróma, sjálfu sér til sóma og þjóðinni til farsældar og fordæmis.

Og nú kom til kastakjösendanna.

Hafi nokkur efast um, hvers þjóðin krafðist af Alþingi í lokabætti sjálfstæðisbaráttunnar eða verið í vafa um, hver áhrif sú eining, er á Alþingi náðist í málinu, hafði á baráttuhug þjóðarinnar og einbeitni viljans, þá fékk hann skýr svör dagana 20. – 23. maí, þegar þjóðaratkvæðagreiðslan um sambands slitin og lýðveldisstjórnarskrána fór fram.

Aldrei fyrr hefir nokkur lýðfrjáls þjóð sýnt hlutfallslega jafnmikla þáttöku í þjóðaratkvæðagreiðslu né verið jafn einhuga.

Heilir hreppar, heilar sýslur, skiluðu hverju einasta atkvæði. Og öll þessi atkvæði töluðu einum rómi.

Eftir það gat enginn véfengt vilja Íslendinga.

Deir vildu skilja við Dani. - Deir vildu stofnsetja lýðveldi. Deir vildu þetta að heita mátti undantekningarlaust allir. - Gildi þess úrskurðar þjóðarinnar verður aldrei ofmetin.

Og nú rann upp hin ógleymanlega stund, er mun vaka í hugum allra Íslendinga, er hana lifðu.

Ekki mólur og ekki ryð fær grandað endurminningunum, sem Íslendingar eignuðust dagana 17. og 18. júní.

Deir, sem dvöldu hinn fyrri daginn á hinum fornhelga stað þjóðarinnar, en hinn síðari í höfuðstað landsins munu segja börnum sínum og barnabörnum frá þeirri hrifningu, er þá fyllti hvert íslenskt hjarta. Deir munu lýsa viðburðunum eins og þeir skeðu. Á það mun alltaf hlýtt frá manni til manns um langan aldur. - En einnig hinir, sem þá dvöldu í fámenni eða í skauti íslenzkrar náttúru, og margir aðrir, er aðeins fengu litið fósturjörðina í hugsýn, hafa líka sína sögu að segja, hvorki ómerkari né óeinlæglegri. Á slíkum dögum á Ísland eina sál.

Eru allir þessir atburðir skráðir óafmáanlegu letri í huga þjóðarinnar og því óþarft að rekja þá, svo skammt

sem um er liðið frá því að þeir skeðu. En fögnuður þjóðarinnar og raunhæfur vinningur mun endast meðan íslensk tunga er töluð á gamla Fróni. Séu þeir allir blessaðir, sem að þeim sigri unnu að fornu og nýju.

Sá skuggi hvíldi yfir endurreisn lýðveldisins að Alþingi hafði brugðist frumskyldu sinni, að mynda þingræðisstjórn í landinu. Hafði þó, svo sem nú er kunnugt, mikið verið til þess reynt og síðast dagana fyrir endurreisn lýðveldisins. Dró þetta nokkuð úr fögnuði margra yfir endurheimt fulls frelsis og þótti illu spá um framtíð hins unga lýðveldis. Var það að vonum, svo augljóst sem öllum var orðið, að ef áfram héldist stjórnleysis-glundroði og óreiða, voru til þess lítil líkindi, að Íslendingum héldist lengi á fengnu frelsi.

Bárust nú böndin æ fastar að Alþingi. Með hverjum deginum sem leið hafði vonarneistinn um að hin óþingræðislega stjórn væri nokkurs megnug, dofnað, en að sama skapi urðu þær raddir fleiri og háværari er kröfðust þess, að Alþingi gerði skyldursínaar. Og út af flóði eftir að þjóðin hafði endurheimt fullt frelsi og endurreist lýðveldið.

Kom nú æ betur í ljós, hversu annt þjóðinni var um sína elstu og virðulegustu stofnun, löggjafarþingið, og hversu sárt mörgum sveið máttleysi þess og niðurlæging. Að vísu heyrðust einstaka illgjarnar, hjáróma raddir, sem glöddust að óvirðingu Alþingis. Mátti þar helst kenna ýmsa þá, er lengst höfðu þráð og heitast að sleppa inn um anddyri Alþingishússins, en ekki hafði lánast að fá aðra til að skilja mikilvægi þess og því aldrei megnað að komast á þing, eð hina, sem í einfaldni sinni töldu sig auka veg hinnar óþingræðislegu stjórnar með því að ófrægja Alþingi eftir fyllstu getu. En yfirleitt voru umvandanir þjóðarinnar góðgjarnar, þótt þær væru háværar án afláts og einbeittar.

Ekki gat hjá því farið, að flestir eða allir alþingismenn gerðu sér ljóst, að nú var komið í eindaga. Nú voru seinustu forvöðaað bjarga virðingu Alþingis með myndun þingræðisstjórnar, er gripi fasti í taumana og legði inn á nýjar brautir.

Fyrir því var nú enn hafist handa í júlímánuði síðastliðnum og ekki hægður róðurinn fyrr en hinn 21. október, að Alþingi tókst að hrinda áælinu með myndun hinnar fyrstu þingræðisstjórnar hins endurreista lýðveldis.

Hefir því átaki Alþingis út af fyrir sig verið fagnað af alþjóð manna, og þykir mega fullyrða, að skipun óþingræðislegrar stjórnar verði eigi til fordæmis heldur víti, sem reynt verði að varast meðan auðið er.

Nýsköpun sú, er nú mun hefjast, hefir um nokkurt skeið verið hugsuð og rædd í herbúðum Sjálfstæðismanna. Hún var rædd á síðasta landsfundi Sjálfstæðismanna, er hófst 17. júní 1943. Hinni pólitísku yfirlitsræðu, er formaður flokksins flutti á þeim fundi lauk hann með því að nefna þau þrjú höfuðatriði, er Sjálfstæðisflokkurinn teldi meatu varða að stefnt yrði að í náinni framtíð, en þau voru endurreisn lýðveldisins eigi síðar en 17. júní 1944, þjóðleg eining og nýsköpun á öllum sviðum þjóðlífsins.

Um síðustu áramót var nýsköpunin komin það áleiðis meðal Sjálfstæðismanna, að í áramótagrein þeirri, er þá birtist hér í blaðinu, telur flokkurinn nýsköpunina höfuðviðfangsefnið. Þar segir meðal annars:

"Af öllum viðfangsefnum er það langsamlega veigamest, að tafarlaust sé hafinn undirbúningur að því að nema land Íslendingum til handa í þessum heimi framtíðarinnar.

Við verðum að gera okkur ljóst allt, sem umhverfis okkur gerist, og við verðum að viðhafa þann hraða í orðum og athöfnum, sem nauðsynlegur er til þess að Íslendingar geti haldið áfram að lifa menningarlífi sjálfstæðrar þjóðar.

Íslendingar hafa mörg skilyrði til þess að horfa vonglöðum augum fram á veginn. Við eigum ríkar auðlindir og erum ennþá atorkusöm og þróttmikil þjóð, og okkur hafa borist upp í hendurnar þeir fjármunir, sem nauðsynlegir eru til þess að setja bú okkar að nýju".

Nýsköpunin er því ekki aðeins nýtt, heldur og gamalt áhugamál Sjálfstæðisflokksins. Til hennar er stofnað að vilja Sjálfstæðismanna að vel yfirveguðu ráði. Og hún verður nú framkvæmd, hvað sem kveður í vili og voli, þróngsýni, svartsýni og afturhaldi, öfund og úlfúð að svo miklu leyti sem stendur í valdi lögmætra íslenzkra stjórnvalda, Alþingis og ríkisstjórnar.

Úr Áramót, Morgunblaðið 31.12. 1944.